

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA RUSKÉHO A FRANCOUZSKÉHO JAZYKA

ILJA JEFIMVIČ REPIN

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Gabriela Saligerová

Ruský jazyk se zaměřením na vzdělávání

PLZEŇ 2016

Vedoucí práce: Mgr. Jiřina Svobodová, CSc.

Prohlašuji,

že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň 30. 6. 2016

podpis

Poděkování

Mé poděkování patří Mgr. Jiřině Svobodové, CSc., která mi po celou dobu psaní bakalářské práce pomáhala svým odborným vedením, radami, připomínkami a trpělivostí.

Také bych chtěla poděkovat všem pedagogům Západočeské univerzity za poskytnutí možnosti studovat na této univerzitě a za pochopení a pomoc během mého studia.

Autoportrét Ilji Jefimoviče Repina (1878)

Obsah

ÚVOD.....	7
1. ILJA JEFIMOVIČ REPIN V RANÉM VĚKU A JEHO UMĚLECKÉ PRVOTINY	8
1.1. Taťjana Stěpanovna Repina (Bočarovová) - (*???) - †6. 5. 1880).....	9
1.2. Bratranec Trofim Čaplygin.....	9
1.3. Ilja Jefimovič Repin a vojenský topografický oddíl a malíř I. M. Bunakov.....	10
1.4. Repinovy první zakázky	12
2. REPINOVO STUDIUM V PETROHRADU	13
2.1. Stav společnosti v Petrohradu v době Repinova studia a jeho politické aktivity	13
2.3. Odvážný čin třinácti studentů	14
2.4. Soukromé hodiny u Kramského	15
2.5. Nástup na Akademii umění	15
2.6. Burlaci na Volze (Бурлаки на Волге) - (1870 – 1873).....	17
3. PEREDVIŽNICI	19
4. REPINŮV STUDIJNÍ POBYT V ZAHRANIČÍ	21
4.1. Vídeň.....	21
4.2. Itálie	22
4.3. Paříž	22
4.3.1. Pařížská tvorba	23
5. VZDĚLANCI, KTERÍ OVLIVNILI REPINOVU TVORBU	24
5.1 Vliv Vladimíra Vasiljeviče Stasova (*14. 1. 1824 – †24. 10. 1906).....	24
5.2 Pavel Michajlovič Treťjakov (*27. 12. 1832 - † 16. 12. 1898).....	25
A Treťjakovská galerie v Moskvě	25
5.2.1. Treťjakovská galerie.....	26
6. REPINŮV NÁVRAT DO RODNÉ VLASTI	27
6.2. Křížové procesí (Крестный ход) - (1877)	27
6.2.1. Křížové procesí v Kurské gubernii (Крестный ход в Курской губернии) (1880-1883)	28
6.3. Revolucionářská tvorba	29
6.3.1. Zatčení propagátora (Zatčení agitátora) - (Арест пропагандиста) - (1880-1889)	29
6.3.2. Nečekali ho (Не ждали) - (1883 – 1888)	30
6.3.3. Carevna Sofie (Carevna Sofie Alexejevna za rok po jejím zavření do Novoděvičího kláštera, v době poprav střelců a mučení jejího služebnictva v roce 1698) - (Правительница царица)	

Софья Алексеевна через год после заключения её в Новодевичьем монастыре во время казни стрельцов и пытки всей её прислуги 1698 года)	32
6.3.4. . Ivan Hrozný a jeho syn 16. listopadu 1581 (Иван Грозный и сын его Иван 16 ноября 1581 года) - (1881-1885)	33
6.4. Repin – člověk svobodmilovný	34
6.4.1. Záporožští kozáci píší dopis tureckému sultánovi (Запорожцы пишут письмо турецкому султану) - (1880 – 1891)	34
7. PODZIM AUTOROVA ŽIVOTA A JEHO TVORBA	36
7.1. Portréty Ilji Jefimoviče Repina	36
7.2. Poslední vrcholná díla.....	37
7.2.1. „Slavnostní zasedání státní rady (Торжественное заседание Государственного Совета 7 мая 1901 года в честь столетнего юбилея)” (1901-1903)	37
7.2.2. “A. M. Gorkij předčítá své drama “Děti slunce” (A. M. Горький читает в 'Пенатах' свою драму "Дети солнца")” (1905).....	37
7.3. Repin a bolševická vláda.....	38
8. REPIN A SOUČASNOST	39
ZÁVĚR	40
RESUMÉ	41
РЕЗЮМЕ	41
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	42
PŘÍLOHY	45

ÚVOD

Charakteristickým znakem tohoto století je obrovský a rychlý vývoj společnosti po všech stránkách. S tím souvisí i upadající zájem o kulturu, umění a zvláště knihy, jež rozšiřují naše vědění nejen o minulost, ale zavádí nás také do současnosti. Jako omluvu používáme fakt, že doba je uspěchaná a tudíž na vše ostatní máme méně času. Někteří lidé považují knihy za artefakt, který patří výhradně do muzea, poněvadž se vše dá v dnešní době najít na internetu. Ano, to je pravda, přesto se domnívám, že by knihy měly zůstat nedílnou součástí našich životů, protože internet, dnes tak opěvovaný, se soustřeďuje na přítomnost a budoucnost, leč minulost ho tolik nezajímá. Při psaní bakalářské práce bych se bez knih neobešla a jsem ráda, že po dlouhém hledání se mi je podařilo najít.

Cílem mé bakalářské práce je zmapování života a popis nejdůležitějších děl Jefima Vasilijeviče Repina, ruského realistického malíře z konce 19. století. V ruské kultuře je mnoho vynikajících a světově uznávaných umělců. Jefima Vasilijeviče Repina jsem si vybrala proto, že mě zaujalo jeho dílo a chtěla jsem se o něm dozvědět více.

Bakalářskou práci tvoří osm kapitol. Díla Jefima Vasilijeviče Repinase prolínají s jeho osobním životem, proto je struktura práce koncipována chronologicky. K jednotlivým životním etapám jsou vybrána a přiřazena jeho díla, která spadají do tohoto časového úseku. První kapitola se bude zabývat dětstvím a rodinou, která ovlivnila Repina. Ve druhé kapitole se pokusíme popsat jeho začátky na studiích v Petrohradu včetně popisu díla. Třetí kapitola se bude věnovat Repinovu studijnímu pobytu v zahraničí a jeho práci. Ve čtvrté kapitole se zaměříme na osobnosti, které ovlivnili Repinovu profesní dráhu. Pátá kapitola je věnována jeho návratu ze studijní cesty zpět do rodné vlasti a popisu jeho děl. V šesté kapitole se zaměříme na jeho život ve Finsku a posléze na návrat do rodného Ruska.

1. ILJA JEFIMOVIČ REPIN V RANÉM VĚKU A JEHO UMĚLECKÉ PRVOTINY

Narodil se 24. 4. 1844 (podle starého Juliánského kalendáře 5.8 1844) v městečku Čugujevo na předměstí Osinovky, v Charkovské gubernii na území dnešní Ukrajiny a pocházel z kozáckého rodu. Byl synem vojenského osídlece Jefima Vasiljeviče Repina (*11. 3. 1804 - †3. 6. 1894) a jeho ženy Tatjany Stěpánovny Repinové (roz. Bočarovové) (*??? - †6. 5. 1880). Vyrůstal v době, kdy ke svému vrcholu spěla despotická vláda Mikuláše I.

Městečko, ve kterém se Ilja Jefimovič Repin (dále jen Repin) narodil, vzniklo tak, že kdysi hulánský pluk, byl přeměněn ve vojenské osídlece a takto bylo založeno městečko Čugujevo. Tito vojáci se museli bez odporu přestěhovat se svými rodinami i s majetkem a usadit se v tomto městě. Povolání vojenského osídlece, které jim bylo vnuceno, se dědilo z generace na generaci. Jelikož se vojáci nesměli stěhovat, ženit bez souhlasu vrchnosti a museli chodit do státních škol, zajistilo si tak Rusko generaci nových vojáků.

Ilja Jefimovič Repin žil se svými rodiči a sourozenci u zámožné babičky, která vlastnila zájezdní hostinec a protože Repinův otec obchodoval s koňmi, byla celá rodina Repinových považována za obchodníky a živnostníky. Postupem času si rodina z uspořené peněz postavila svůj vlastní dům se stájemi a obrovským dvorem, který Repinově otci umožňoval rozkvět obchodu s koňmi. (Repin 1953, s. 17-39) Tato situace se změnila v okamžiku, kdy byl Repinův otec přeložen do vzdálené vojenské posádky, což mělo za následek, že matka zůstala na vše sama se třemi dětmi a čeládkou. Ocitla se v situaci, kdy zůstala bez finančních prostředků odkázána na projevy dobré vůle ostatních obyvatel. Rodina žila v bídě, jakou si dnes neumíme představit. Repin vídával svého otce velmi sporadicky a jako každý malý chlapec si přál trávit se s ním více času, což vzhledem k okolnostem nebylo možné. Chvilky, ze kterých se spolu mohli radovat, byly velmi krátké. Rodinné poměry se zlepšily až po návratu otce Jefima Vasiljeviče Repina, který obnovil svůj obchod s koňmi, pro které si jezdil do oblasti Donu a rovněž začal pronajímat vojenskému topografickému oddílu velkou místnost, ve které pořádal plesy. Tyto události vedly k tomu, že se rodině opět zvedla životní úroveň.

U Repinase začaly projevovat umělecké sklony a obchodní duch již v jeho raném věku. K umění ho přivedla dětská hra -vystřihovánky. Koníčky, vojáčky a rytíři, které s tak velkou láskou kreslil, a které mu jeho starší sestra Ušťa Jefimovna pomáhala vystřihovat, pak vystavovali v oknech svého domu, kde si je kolemjdoucí se zálibením prohlíželi. Obrázky se jim natolik líbily, že je zatoužili mít také na svých oknech. „Lze je tedy nazvat Repinovými prvními zákazníky.“

1.1. Tatjana Stěpanovna Repina (Bočarovová) - (*???) - †6. 5. 1880)

Tatjana Stěpanovna Repina byla Repinova matka, na kterou s tak velkou láskou po celý svůj život vzpomínal, a jež měla velký vliv na jeho budoucí život. Byla mu osobou blízkou, ve které měl, kromě matky, současně přítelkyni a oporu. V jeho očích byla tou nejskromnější, nejchytřejší a nejdobrosrdečnější osobou, kterou znal. Tatjana Stěpanovna měla pět sourozenců. Bratry Dimitrije Stěpanoviče a Fjodora Stěpanoviče a tři sestry: Jevdokii Stěpanovnu, Argafjenu Stěpanovnu a Praskovju Stěpanovnu. Bratr Dimitrij se vypracoval až na úředníka, ale její sestry zůstaly po celý život negramotné. Spolu s bratrem oba milovali četbu, ve které se je rodiče snažili podporovat a tím rozvíjet jejich obzory.

Tatjana často čítávala Žukovského poezii a dokonce ji některé z jeho básní zaujaly natolik, že si je zapamatovala a dokázala je odrecitovat z paměti. Vedla bohoslužby, při kterých všichni tiše poslouchali Tatjanin hlas, poněvadž překrásně četla. I přesto, že rodina Repinů nebyli starověrci¹, Tatjana Stěpanovna převzala některé z jejich myšlenek. Jako příklad nám poslouží to, že užívání tabáku (kouření) považovala za největší hřích. Své děti učila sama doma a po krátkém čase u nich v prostorném domě zřídila i menší školu, kterou mohly navštěvovat i děti ze sousedství. (Лясковская, 1982, s. 8 – 10)

1.2. Bratranec Trofim Čaplygin

Na další Repinův umělecký vývoj měl velký vliv jeho bratranec - sirotek Trofim Čaplygin. Můžeme konstatovat, že nebýt Trofima, Repin by se nikdy nestal malířem. Od svého bratrance se postupně učil základům techniky zacházení se štětcem, prací s barvami a jejich

---

¹Starověrci bylo náboženské hnutí, které se oddělilo od Ruské pravoslavné církve. Stoupenci tohoto hnutí byli považováni za kacíře.

názvy, čímž byl pomalu zasvěcován do tajů malířství. Projevoval velký zájem o vše, co mělo souvislost s výtvarným uměním a jeho nejvíce oblíbenou činností bylo, když Trofim přinesl štětky a barvy, vzali si Ustinu azbuku a vybarvovali v ní bílé obrázky. Repin si velmi dobře zapamatoval první společný vybarvený obrázek, jehož motivem byl vodní meloun, který vypadal jako skutečný, a na něj takto vzpomíná ve svých pamětech: „(...) co na něm bylo vyznačeno jen nejasně černou čarou, Trofim zakryl zelenými proužky, a meloun se nám před očima rozčeřil živou barvou; otvírali jsme ústa dokořán.(...)“² Možná to byl ten důvod, proč se Repinovi tak vryl do paměti a proč se malování stalo jeho celoživotní vášní.

Spisovatel Hlaváček ve své knize (I. J. Repin: malíř ruského lidu)³ uvádí, že Repin byl od malování mokřý jako myš a i přesto, že ho rodiče hubovali, že se z barviček zblázní, jej to od kreslení neodradilo.

1.3. Ilja Jefimovič Repin a vojenský topografický oddíl a malíř I. M. Bunakov

Když si milující rodiče uvědomili, že Repinův zájem o malířství neutuchá, nýbrž naopak narůstá, rozhodli se, že malého Repina svěří do učení vojenskému topografickému oddílu, který pobýval v Čugujevu a průběžně si najímal pro své členy prostorný pokoj v domě u Repinů. Nejprve byl Repin zařazen do topografického sboru, aby získal potřebné základy, do kterých ho zasvěcoval učeň F. A. Bondarev. Teprve poté mohl postoupit do topografické školy, kde se dále seznamoval s malířskými technikami a prací s barvami, jejichž kvalitou, spočívající v sytosti a měkkosti, byl naprosto fascinován: „(...) A což teprv barvy! Učiněný zázrak! (Státní pokladna zásobovala topografy velkoryse a bohatě, všechno bylo drahé, nejlepšího druhu, z Londýna.) Až mi oči přecházely.“⁴ V šedesátých letech devatenáctého století ruský malíř Karl Pavlovič Brjullov namaloval své veledílo „Poslední den Pompejí“.

Celé Rusko pělo chválu na tento obraz a Repin si uvědomil, že pokud se chce stát opravdovým mistrem svého řemesla, bude zapotřebí silná vůle, píle a spousta trénování. Za nějaký čas topografický vojenský oddíl odjel z města a Repin zůstal bez svých učitelů. Dostal se tak do situace, kdy byl nucen najít si nového učitele.

---

²REPIN, Ilja Jefimovič. *Daleké i blízké: Kniha vzpomínek a essayí*. Praha: Melantrich, 1953, s. 58

³HLAVÁČEK, Luboš I. J. *Repin: malíř ruského lidu*. Praha: Orbis, 1953.

⁴REPIN, Ilja Jefimovič. *Daleké i blízké: Kniha vzpomínek a essayí*. Praha: Melantrich, 1953, s. 66

Ve svých zhruba třinácti letech se Repin stal učedníkem místního malíře ikon N. F. Bunakova, známého daleko za hranicemi kraje. Začátky nebyly nijak jednoduché. Zprvu Repin uklízel dílnu – zametal podlahu, umýval barvou pokrytý stůl, čistil štětce a palety. Poté Repinovi rodiče požádali mistra, aby byl zproštěn všech prací, které se neřadily mezi odborný ikonopisecký výcvik.

Jednoho dne dostal toužebně očekávanou příležitost. Bunakov mu zadal práci, ve které měl do detailu překreslit znak Charkovské gubernie. Ikonopisec na něj nijak nespěchal a Repin měl tolik času, kolik na okopírování znaku dle svého uvážení potřeboval. Poté, co svůj úkol dokončil, pozval Bunakova, aby se přišel podívat a ten byl výsledkem jeho práce naprosto ohromen. Byl si jist, že v něm objevil vrozený talent. Počínaje tímto dnem se stal Bunakovým učedníkem. Repin si rozšířil a prohloubil malířské vědomosti a dovednosti. Byl velmi chytrý a bažil po každé nové informaci, která ho posune o krok dopředu vstříc jeho snu (Ляскоvская 1982, s. 14-16).

Když mu bylo třináct let, propásl svou velkou životní šanci. K Bunakovi do dílny přijel akademický malíř Lennik z Poltavy za účelem nabídky spolupráce na jeho pracích na oltářních výzdobách. Lennik se při prohlížení prací, které mu v dílně ukazovali, všiml Repina, který se věnoval své práci a rozhodl se oslovit s nabídkou spolupráce jeho. Mladý důvěřivý Repin se nechal obelstít bázlivými poznámkami svých kolegů a manželky N. F. Bunakova, Natalji Michajlovny, a nabídku odmítl. (Repin 1953, s. 72-73).

Bunakov byl vynikající portrétista. Jak je možno vidět na jeho zachovalých podobiznách, uměl objekt perfektně vystihnout a to nejen jeho podobu, ale uměl mu vštípit i psychologickou hloubku. Tomu se naučil i Repin, a dokonce přejal i Bunakov systém práce. Z dítěte se pod vedením portrétisty stal silný mladý muž. Se zálibou kreslil portréty bratrance Trofima a jejich děvečky Avdotji Timofejevny. S určitou jistotou lze prohlásit, že Repin ono dílenské prostředí a život v dílně, nenáviděl. Často přemýšlel, jak utéci zpět domů.

Proto se v učení u Bunakova nezdržel ani rok a ve svých patnácti letech se v roce 1859 vrátil do Čugujeva, kde se stal samostatným mistrem a začal přijímat své první zakázky (což svědčí o jeho velkém nadání a odvaze).

1.4. Repinovy první zakázky

V počátcích své umělecké kariéry, kočoval s ikonografickým spolkem po Ukrajině. Tyto kočovné cesty po Ukrajině mu pomohly sblížit se s lidem, nasbíral spoustu inspirace a přiučil se systematické a seriózní práci.

Repin pracoval velmi obratně a rychle. V důsledku toho, se jeho klientela rychle rozšiřovala a někteří zákazníci si jej zvali i k sobě domů. Repin jezdil za prací i mimo město Čugujevo. Maloval ikony, portréty a dokonce dostal i zakázky k vyzdobení kostelních interiérů.

Posléze si jeho služby najal Čugujevský statkář Dmitrij Ivanovič Nikulin, se kterým cestoval po okolních vesnicích a přijímal zakázky. Jeho práce jako ikonopisce ho neuspokojovala, toužil po svém uměleckém rozvoji a jeho malířská duše strádala. Jeho touhu po Petrohradu umocnil fakt, že jeden z čugujevských mistrů malířů L. I. Persanov byl přijat na Akademii umění do Petrohradu. Repin a ostatní čugujevští malíři jej brali za svůj vzor a byli zklamáni, když se dozvěděli, že se Persanov zbláznil a zanechal studií v Petrohradě (Repin 1953, s. 98 – 102).

Ve svých sedmnácti letech, v srpnu 1861, obdržel svou první velkou zakázku - vymalovat ve vesnickém kostele v obci Malinovka nacházející se nedaleko Čugujeva, kopii velikého nástěnného obrazu „Kristus na Goltě“ (autorem originálního obrazu je malíř Štejbenov), a roku 1863 dostal zakázku na restaurování starého ikonostasu „Sváté Trojice“ v chrámu ve vesnici Sirofino ve Voroněžské gubernii. Při malování těchto kostelních obrazů a ikon Repin projevoval své nadání a cit pro hloubku obrazu. Častokrát také maloval bez předlohy nebo modelu a upřednostňoval jemnou malbu před širokými tahy štětcem.

Voroněžská gubernie se mu stala osudnou. Zde se poprvé dozvěděl o malíři I. N. Kramském (budoucí vůdce ruských realistických malířů), který se později stal Repinovým dobrým přítelem (Лясковская 1982, s. 16-17)

2. REPINOVO STUDIUM V PETROHRADU

Mezi jeho přáteli malíři se stále vyprávělo o Petrohradu. Mladého Repina vyprávění o tehdejší hlavní město uchvátilo natolik, že skoro trpěl nespavostí. Na podzim prvního listopadu roku 1863 uskutečnil svůj sen a přijel do Petrohradu se čtyřiceti pěti rubly v kapse a velkými ideály. Repin si pronajal malý pokoj v části Petrohradu „Malý prospekt“. Od hospodyně, jež ho ubytovávala, se dozvěděl, že majitelem onoho domu je umělec – architekt Alexander Dmitrijevič Petrov. Velmi rychle si jeho nový byt získal jeho sympatie, zvláště proto, že jeho umělecká duše prahla po sofistikovaném rozhovoru. Druhý den po příjezdu se vydal hledat petrohradskou Akademii umění. Jeho ideály se postupně začaly měnit ve skutečnostv okamžiku, kdy poprvé stanul před mohutnou budovou Akademie výtvarných umění, pyšnicí se nádherným portálem, korunovaným majestátným dvouhlavým orlem a přitom si pomyslel: *„(...) ale v Akademii umění, tam prý se vyučuje každý den od rána až do sedmi hodin večer – tam se tak dostat! Nakonec jsem si dodal odvahy a rozběhl se pochodbách Akademie, zeptat se, jak se tam přijímá.“*⁵

Jeho první žádost o přijetí však byla konferenčním tajemníkem F. F. Lvovem zamítnuta se slovy: *„Ach, vy chcete studovat na Akademii? A kde jste se připravoval? Ach tak, tahle malinké kresbičky? Nu, vy máte do Akademie umění ještě daleko. Jděte do kreslířské školy: neznáte stínování, neumíte ještě kreslit – tak jen jděte, jděte. Připravte se a pak teprv přijďte.“*⁶

2.1. Stav společnosti v Petrohradu v době Repinova studia a jeho politické aktivity

V době, kdy mladý Repin přicestoval do tehdejšího hlavního města Petrohradu, celé Rusko prožívalo velký sociální zvrát. Sice mladé, avšak již sílící ruské měšťanstvo, se začalo stále hlasitěji domáhat svých práv. Jako nová síla se stavělo do čela všeobecného boje proti feudalismu a v první řadě proti caru, jež byl symbolem absolutistické vlády.

„Právě před dvěma roky utrpěl staletý feudálně-nevolnický řád rozhodnou porážku, když

---

⁵REPIN, Ilja Jefimovič. *Daleké i blízke: Kniha vzpomínek a essayí*. Praha: Melantrich, 1953, s. 125

⁶REPIN, Ilja Jefimovič. *Daleké i blízke: Kniha vzpomínek a essayí*. Praha: Melantrich, 1953, s. 125

vláda byla donucena v důsledku rostoucích živelných bouří na venkově požadavků pokrokové inteligence a buržoasie usilující o vzrůst podnikání, odstranit nevolnictví a zavést rolnickou reformu. I když toto „osvobození“ pouze změnilo formy vykořisťování ve prospěch rozvoje kapitalismu, znamená celé období let padesátých a šedesátých nesmírně mnoho pro růst ruské vzdělanosti a revoluční myšlenky.“⁷

Prohraná krymská válka ukázala, jak je nevolnické Rusko bezmocné a prohnilé, což podnítilo rychlý a masivní rozvoj umění. Největšího rozmachu v té době dosahovala zvláště literatura, která byla pod drobnohledem na stránkách demokratického časopisu „Sovremenik“, který byl editovaný Černyševským, Dobroljubovem a Někrasovem. Vydávání časopisu „Sovremenik“ bylo zastaveno carskou vládou v roce 1866. Důvodem byl fakt, že se časopis neztotožňoval s tehdejší ideologií absolutistické vlády, která si uvědomovala jeho velký vliv na širokou vrstvu obyvatelstva, a hrozilo, že se tento vzbouří proti tehdejší krutovládě.

V padesátých letech se proslavují nám dnes známí velikáni ruské literatury: Turgeněv, Gončarov, Dostojevskij, Saltykov, Ščedrin, Ostrovskij a Lev Nikolajevič Tolstoj, který vystoupil se svými pracemi na veřejnost.

2.3. Odvážný čin třinácti studentů

Politická situace se po zrušení nevolnictví v oblasti výtvarného umění odrazila v zarputilém zápase progresivních umělců s imperátorskou akademií. Devět dní po Repinově příjezdu na Císařskou akademii do Petrohradu a nástupu na ni, došlo na akademické půdě k události, která se stala mezníkem, v jeho dalším uměleckém vývoji a zároveň otřásla ruským uměním.

„Roku 1863 končilo 13 mladých umělců svá studia a k závěrečné zkoušce měli namalovat obraz, jehož mythologický námět stanovil profesorský sbor. Kandidáti požádali rektora, aby si mohli thema svobodně sami vybrat, a když byli odmítnuti, demonstrativně opustili školu.“⁸

Tento čin byl velmi převratný a nesmělo být o něm napsáno v žádných novinách. Mladí demonstranti založili umělecké družstvo „Artěl“. V této nové komunitě se bývalí akademici a

---

⁷FIALA, Vladimír. *Ilja Jefimovič Repin*. Praha: Orbis, 1952. Malé monografie, s. 11

⁸HLAVÁČEK, Luboš J. *Repin: malíř ruského lidu*. Praha: Orbis, 1953, s. 10

mladí umělci rozhodli žít a pracovat. Vůdcem tohoto nově vzniklého spolku byl Ivan Nikolajevič Kramskoj, který zorganizoval protest ve škole. Význam spolku se nijak nezmenšil ani, když se po krátké době své existence rozpadl.

2.4. Soukromé hodiny u Kramského

Ctižádost po zdokonalení se v malířském řemesle a snaha uspět, vedla mladého Repina k tomu, že se nakrátko zapsal do soukromé malířské školy, kde se seznámil s Ivanem Nikolajevičem Kramským, který v té době na škole vyučoval. Čas, který věnoval studiu na této soukromé škole, a možnost učit se přímo u Kramského, to vše pomohlo Repinovi úspěšně složit přijímací zkoušku na Akademii umění, která nebyla nijak snadná.

Sedmnáctého března roku 1865 poslal Repin motivační dopis předsedající komisi akademie a byl pozván a talentové přijímací zkoušky. Úkolem všech nadějných umělců bylo, nakreslit skicu na téma „Anděl smrti hubící egyptské prvorozené (Ангел смерти истребляет первенцев египетских)“. Celá série skic uchazečů byla vyřazena a Repin byl mezi nimi. Byl pozván k inspektorovi. Z návštěvy inspektora měl obavy, nevěděl co je důvodem jeho pohovoru a proto ji odkládal. Nakonec se odvážil a na pohovor přišel. Dozvěděl se, že jeho dílo nebylo vyřazeno, proto, že bylo špatné nebo že odporovalo ruským ideologickým názorům, ale bylo výjimečné. Koncem ledna roku 1864 se Repinovo úsilí vyplatilo. Konečně dosáhl své touhy a byl přijat na Akademii.

2.5. Nástup na Akademii umění

Začátky byly pro Repina těžké. V Petrohradu neměl žádné přátele a svou malou finanční rezervu již téměř vyčerpал. Na Akademii umění se platilo školné 25 rublů. Repin touto peněžní sumou nedisponoval, a tak mu spolužák z kreslířské školy poradil, aby vyhledal někoho z ruských mecenášů, např. generála, poštovního ředitele Prjanišnikova. Repin uposlechl radu a setkal se s generálem, který mu poskytl finanční pomoc a zaplatil za něj školné. (Repin 1953, s. 128 – 132)

Repin horlivě začal navštěvovat přednášky, vyučování a malování podle antik v sochařském oddělení. Na Akademii strávil bezmála osm let. Repin měl sice zapláceno školné, ale bylo nutné zajistit si prostředky na pokrytí nákladů spojené s žitím v Petrohradu.

Marně hledal práci u fotografů a v ikonopisných dílnách, aby si vydělal na pokrytí živobytím. Nakonec díky doporučení přítele maloval portréty, avšak honorář nebyl nijak zvlášť vysoký. Sotva stačil na všechny výdaje. Byl talentovaným studentem a jeho studijní úspěchy byly rychlé. Dostával dobré známky, které si zasloužil. Pro Akademii vykonával mnoho prací a mezi jeho poslední patřilo dílo „Vzkříšení dcery Jairovy (Воскрешение дочери Иаира)“ (1871), za které zaslouženě obdržel zlatou medaili a stipendium na cestu do ciziny. Chladný námět tohoto díla proteplila Repinova živá vzpomínka na sestřinu smrt. Toto křesťanské téma není jediné v Repinově tvorbě, už jen proto, že Akademie zadávala z větší části právě náboženská témata. Z předešlého textu už víme, že začínal jako ikonopisec a maloval nástěnné obrazy v kostelech. Už během studia na akademii se projevuje jeho touha zobrazovat témata reálně, a proto se mnohdy neshodoval s profesory Akademie, kteří byli zastánci západního klasického umění, jeho technik, témat a motivů. Repin se na chvíli nechal unést čistou linií a šablonovitostí póz západního umění, avšak se jako každý člověk vyvíjel. V jeho životě hrál důležitou roli již zmiňovaný I. N. Kramskoj, který mu byl duševní a uměleckou oporou a opět mu ukázal směr, kterým by se měl Ilja Jefimovič Repin vydat. Začal být nespokojen s tím, že stanovy Akademie nepřipouštěly jiné způsoby interpretace témat a obecně nesouhlasil s tvrzením, že témata z typicky ruského prostředí (život, krajina, společnost, atd.) jsou podřadné a proto nejsou hodny ke ztvárnění. V této době se u Repina stupňuje jeho potřeba zobrazovat věci reálně, bez přikrášení. Při tvoření svých obrazů (tedy těch, které nebyly jeho zakázkou) se nechává unášet vnitřními pocity a svůj názor vyjadřuje pomocí oněch obrazů.

Jeho vlastní závěrečnou prací se stal velký obraz, který namaloval, ještě než opustil Akademii. Byl jím skupinový portrét „Slovanských skladatelů (Славянские композиторы (Собрание русских, польских и чешских музыкантов))“. Obraz byl objedнан majitelem velkého moskevského hotelu „Slovanský bazar“. Dílo zdobilo koncertní síň hotelu. „*Byl to obtížný úkol, neboť šlo o vyřešení složitého skupinového portrétu dvaceti osob, z nichž takřka všechny musel malovat podle předloh. Značné obtíže také způsobovaly nemístné požadavky objednavatele.*“⁹Počátkem prosince 1871 Repin započal s jeho malbou a dokončil je za pouhých pět měsíců, což je úctyhodné vzhledem k rozměrům obrazu. Rozměry: 128 x 393 cm.

---

⁹FIALA, Vladimír. *Ilja Jefimovič Repin*. Praha: Orbis, 1952. Malé monografie, s. 17

2.6. Burlaci na Volze (Бурлаки на Волге) - (1870 – 1873)

Repin byl pozván svým přítelem malířem Savickim na nedělní oběd a jízdu parníkem po Něvě. Po návratu z výletu měl smíšené pocity. Byla to krásná podívaná na ruskou krajinu, zdobenou přepychovými vilami ruské vznešené společnosti. Celou úžasnou podívanou dotvářely hloučky vyšňořených dam, pochybujících se kolem rozmanitých květinových záhonů. Avšak tuto scénu narušili Burlaci.¹⁰

Pro Repina se tato podívaná stala jednou z nejotrásavějších událostí v životě. Savický byl burlaky nadšen a Repin uchvácen. Když se k burlakům přiblížili, Repin uviděl, že jsou celý strhaní z úmorné práce. To, co měli burlaci na sobě, připomínalo oblečení jen vzdáleně. Košile byli jakési špinavé a dřevé cáry, které na nich vysely, a místy jim byla vidět holá kůže. To všechno bylo nic v porovnání s tím, co se jim dalo vyčíst z tváře a jak vypadali. Zamračené upracované tváře vypovídající o dlouholetých zkušenostech, o trpělivosti, které je naučila bída. Leč jedno v nich nenajdeme – beznaděj. Byli to silné povahy. Odřená ramena, shrbená záda a smutné oči, kterými se dívali na svět skrze potem splepené prameny vlasů – úplný opak v porovnání s upraveným a rozjařeným panstvem. (Repin 1953, s. 222-226)

Repin zde z Burlaků dělá hrdiny a jejich prostřednictvím oslavuje lidskou dřinu a staví se tím na stranu vykořisťovaných s takovou přesvědčivostí, která pobuřovala nejenom akademické milovníky krásy ale i ty, kteří bezstarostně žili a tyto skutečnosti záměrně ignorovali.

„To je neuvěřitelný obraz! – křičím Savickému. – Nikdo neuvěří! – je to strašné! Lidé na místě dobytka zapřaženi. Savicky, cožpak není možné nějak mnohem vhodněji převážet bárky s nákladem, např. vlečnými parníky?“¹¹ Pro Repina to byl úchvatný a neobyčejný podnět k namalování obrazu. Byla to ojedinělá scéna, námět, který si až do té doby nikdo nedovolil zpracovat.

Ani po návratu do Petrohradu se nemohl zbavit myšlenek na burlaky a jejich trudný osud. Stále měl před očima onu scénu. Vybavoval si tváře a vzpomínal na galeje, které burlaci

---

¹⁰ Burlaci byli nájemní lidé, kteří za pomoci lana táhli naložené lodě nebo vory proti proudu řeky (nejčastěji na řece Volze). Najmutí burlaků bylo ekonomičtější než pronájem parníků a v přístavu najmutí dělníků, kteří by náklad naložili a vyložili. Byl to druh sezónní práce.

¹¹HLAVÁČEK, Luboš. J. *Repin: malíř ruského lidu*. Praha: Orbis, 1953, s. 14

dennodenně podstupují.

Repinův kolega F. A. Vasilijev se zmínil o obzvláště zajímavých burlacích ve středním Povolží. V květnu roku 1870 se Repin vydal do této oblasti společně s F. A. Vasilijevem a J. K. Makarovem a prožili zde čtvrt roku. Po hluboké studii burlaků – jejich života, volžské krajiny a venkovanů se vrátil zpět do Petrohradu a pustil se do malování. Než vznikl obraz „Burlaci na Volze“ tak, jak ho většina z nás zná, vzniklo mnoho studií, skic a menších obrazů burlaků.

Nejvíce se zaměřoval na výraz ve tvářích a také kladl důraz na způsob jejich života. Už zprvopočátku věnoval zvláštní péči vyhledávání jednotlivých postav svých hrdinů. Proslulou postavou (na obraze druhý zleva) je burlak Kanin. Do středu celé kompozice malíř postavil nejmladšího z nich. Vypadá, jakoby se chystal cosi říci. To k němu je směřována pozornost každého diváka. Tohoto hochu bychom mohli považovat za vzor budoucích ruských revolucionářů. Umělcův současník, kritik Stasov o obraze prohlásil: *„A to nebyli elegičtí, plačtivý a nařikající burlaci Někrasova – s mírným pohřebním voláním – ti, jejichž sten se u nás písni nazývá – ne, to byli mohutní, bodří, nezničitelní lidé, kteří složili bohatýrskou píseň Dubinušku – ej uchněm, ej uchněm, aj – da, aj – da – pod jejímiž grandiósními zvuky snad projde ještě mnoho generací, ale již bez dřiny a vlečného lana“.*¹²

Tento obraz měl obrovský úspěch v Rusku i za jeho hranicemi a tak se z pouhého obrazu stalo veledílo „Burlaci na Volze“. Společenství mu přiřklo jedinečnost, jelikož Repin dokázal zachytit podstatu celé scény. Nejen, že na obraze byly vymalovány i ty nejjemnější detaily, nýbrž i byla zachycena emotivní hloubka celé situace tak, jak to nikdo jiný před ním nedokázal. Obraz Burlaci na Volze je dodnes jedno z největších děl ruského a světového malířství. Otevřel jím novou epochu umění.

---

¹²HLAVÁČEK, Luboš. J. *Repin: malíř ruského lidu*. Praha: Orbis, 1953, s. 15

3.PEREDVIŽNICI

Rozpad spolku „Artěl“ pomohl ke vzniku daleko významnějšího sdružení, které jej plnohodnotně nahradilo. Bylo to tzv. „Sdružení pro putovní výstavy (Товарищество передвижных художественных выставок)“, jinak známé pod jménem Peredvižnici, jehož členem se stal i Ilja Jefimovič Repin. Spolek byl jedním z významných činitelů v Repinově životě. V roce 1869 se spolu s ostatními umělci (např. G. Mjasojedovem, F. Vasilijevem, A. Volkovem aj.) podepsal pod oslovující dopis adresovaný hnutí Artěl za účelem podílet se na organizaci spolku Peredvižníků.

Stanovy společenství byly schváleny 2. října roku 1870. Je to historicky významný okamžik pro dějiny ruského umění. Mladí umělci, osvobozeni od přísných nařízení a od dohledu Akademie umění, se řídili jediným uměleckým směrem a to „demokratickým realismem“. Peredvižnici měli tak velký vliv na ruskou vzdělanou společnost, že akademický umělecký styl byl odsunut do pozadí.

Členové sdružení se ve své tvorbě zaměřovali především na život lidí nejnižší společenské vrstvy a právě prostřednictvím svým děl chtěli zobrazit jejich životní radosti a strasti. Tvorbu Peredvižníků lze rozdělit do dvou hlavních stylů. První styl je tzv. sociální portrét, též jej lze nazývat stylem „historickým“, v němž důležitou roli hráli „typy a charaktery“ lidí, utvořené současností či tvrdou ruskou historií. Stále více přibývá obrazů na téma rolnického života, bojovníků za svobodné Rusko a proletariátu. Proti sociálnímu portrétu stojí styl druhý, který se vyznačuje tím, že obrazy jsou jednou mohutnou dějovou kompozicí lidových mas (např. Burlaci). Vedle portrétů a děl s historickým námětem, se tvorba Peredvižníků zaměřovala i na téma krajinomalby. Ve všech obrazech se odráží jejich láska k rodné zemi a k ruskému lidu.¹³

---

¹³РОГИНСКАЯ, Фрида Соломоновна. Творчество художников-передвижников. Поиски "типов и характеров". *Товарищество художников - передвижников* [online]. [cit. 2016-06-28]. Dostupné z: <http://tphv.ru/tvorch.php>

Když se Repin v roce 1878 opět účastnil peredvižnické výstavy, podal přihlášku do sdružení. Byl přijat bez obvyklé čekatelské lhůty. Třináctého února 1878, Repin žádal o přijetí do sdružení formou dopisu adresovaného I. N. Kramskému: „*Teď skončilo poručení Akademie nade mnou, domnívám se, že na mne již nemůže vykonávat mravní nátlak, a proto podle svého dávného přání předkládám Vám žádost o přijetí za člena Vašeho Sdružení putovních výstav, Sdružení, s nímž mne již dávno pojí hluboké mravní svazky, a pouze čistě vnější okolnosti mi bránily účastnit se ho hned od založení.*“¹⁴

Její název byla zkratka z ruského pojmenování sdružení „Товарищество передвижных художественных выставок“. Sdružení vzniklo 2. listopadu roku 1870 a jeho členy nebyl nikdo jiný, než členové bývalého Artělu - Kramským a Lemochem. Jádrem Spolku byla skupina moskevských malířů, kteří už od konce padesátých let v Moskvě uskutečňovali program realistického malířství: Perov, Prjašnikov, Savrasov a V. Makovskij.

Hnutí Peredvižnici si v organizování výstav předsevzali propagaci umění v ruských provinčních městech mezi ruským lidem.

„*Pod vedením malíře Mjasojedova, jemuž přináležela myšlenka organizace, z podnětné iniciativy Kramského, z obětavosti členů, z vřelých sympatií pokrokové ruské veřejnosti a z nadšené ochrany Stasova a Treťjakova vzešel výtvarnický spolek, jehož členové svou tvorbou napsali dějiny výtvarného umění v posledních třech desetiletích 19. století a udržovali tradici realistického umění na počátku věku našeho s I. J. Repinem v popředí.*“¹⁵

---

¹⁴REPIN, Ilja Jefimovič. *Dopisy*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1957, 380 s.

¹⁵HLAVÁČEK, Luboš. *I. J. Repin: malíř ruského lidu*. Praha: Orbis, 1953, s. 20

4. REPINŮV STUDIJNÍ POBYT V ZAHRANIČÍ

V květnu roku 1873, záhy po ukončení akademie Repin započal svou uměleckou dráhou studijní cestou do zahraničí spolu s jeho rodinou: manželkou Věrou Aleksajevnou (roz. Ševcovou) - (*1854 - † 1918), kterou pojal za manželku v roce 1872, a jejich prvorozenou dcerou Věrou Iljiničnou (*1872 - † 1948). Z jeho dopisů V. V. Stasovu vyplývá, že hlavním důvodem zahraniční stáže, byl pocit, že v Rusku je jeho talent nedoceněn a nepochopen a pouze „útěk z Petrohradu ho může spasit“. Jeho touha po nové inspiraci pro obrazy a po přísunu nových zkušeností v něm rostla. Byl velmi zvědav na tvorbu evropských malířských velikánů, od kterých by se mohl něčemu přiučit. Cesta zcela nesplnila svůj účel, nenaplnila jeho očekávání. Ilja poznával západoevropské výtvarné umění a zároveň jej srovnával s tím, co bylo v té době v Rusku. Sebekriticky měřil své výtvarné síly s cizími malíři.

Během svého pobytu v Itálii a Francii Repin neobyčejně ideově vyrostl a dozrál. Uvědomil si totiž, že v první řadě musí být ruským umělcem a pak především lidským malířem – tedy člověkem, který si je vědom odpovědnosti svého povolání. Byl to další krok k tomu, aby se stal významným a světovým malířem. Dle těchto kritérií hodnotil každou uměleckou tvorbu, kterou viděl.

4.1. Vídeň

Jeho první zastávka byla světová výstava ve Vídni. Zde také visel jeho slavný obraz na čestném místě. Ilja Jefimovič byl výstavou velmi zklamaný, protože dle jeho názoru byla nudná a mdlá. A jak píše ve svém dopise V. V. Stasovovi (16. června 1873) byl velmi rozhořčen neprofesionalitou pořadatelů výstavy, jelikož jeho obraz ležel přes dva týdny v ohradě na dešti a tím byl poškozen. Očekával, že se přiučí něčemu novému od velikánů. V obrazech malířů hledal prvek, který by ho ohromil nebo inspiroval, aby ho mohl zakomponovat do svých děl. K jeho neštěstí nic takového nenašel. Psal zklamaně domů.

„Je tu cosi společného, zdechlého, bezcharakterního – tito páni malíři kromě ateliéru a modelů nic nevidí.“¹⁶

---

¹⁶HLAVÁČEK, Luboš. *I. J. Repin: malíř ruského lidu*. Praha: Orbis, 1953, s. 16

4.2. Itálie

Pobyt v Itálii v něm zanechal velmi podobný dojem jako Vídeň. Procestoval ji celou, ale ani zde se mu nepodařilo najít to, co hledal. Pouze italské Benátky a Neapol v něm vzbuzovaly sympatie. Ze slavných italských malířů ho nejvíce zainteresoval P. Veronese, jeho obraz „Benátky“ a ztvárnění reálné krajiny, a M. Buonarroti, jeho obraz „Mojžíše“. Naproti tomu silné antipatie cítil vůči Raffaelu Santi, kterého spojoval se archaickým, přežitým a idealistickým uměním evropských akademií. Všechny své pocity vyjádřil v dopise Vladimíru Vasilijevičovi Stasovi datovaného 16. Června 1873:

„(...) na zimu pomýšlím na Paříž. Řím se mi nelíbí, má i okolí tak chudé, a o tom zemském ráji, jak jej někteří vynášeli, není ani řeči. Je to všeho všudy východní město, málo schopné pokroku. Ne, teď si mnohem víc vážím Ruska. Vůbec mi ta cesta přinese tolik užitku, že jsem to ani nečekal; ale dlouho tu nepobudu; dej bůh, abych tu vydržel dva roky, a to stěží; je třeba pracovat na rodné půdě.“¹⁷

4.3. Paříž

Repin dne 10. října 1873 odjel do Paříže s myšlenkou na svou rodnou vlast. Bohužel i slavná Paříž ho zklamala – stejně jako Vídeň a Řím. Důvodem bylo to, že se mu nelíbila neupřímnost pařížského uměleckého života. Tento život byl sužován módností, honbou za efekty, snobstvím a podvody různého charakteru. I přes to, že Repin neustále myslel na rodné Rusko, pronajal si ateliér a zůstal v Paříži tři roky, v němž se věnoval své vlastní tvorbě. Na neštěstí pro Repina povrchnost Paříže, nervozita a snaha po líbivosti měly na jeho tamější práci velký vliv. Repin žil v Paříži s rodinou, museli se uskromnit, jelikož studijní stipendium neposkytovalo dostatečné hmotné zabezpečení. Maloval malé žánrové obrázky a doufal, že se mu podaří je prodat. Často zůstával jen u té naděje. Nejznámějšími obrazy z jeho Pařížské éry jsou: „Sadko v podmořské říši“, „Pařížská kavárna“ či portrét Turgeněva.

Kvůli získanému stipendiu, podléhal různým ustanovením a mimo jiné se nemohl účastnit výstav v cizině. Repin se prostřednictvím Stasova účastnil třetí putovní výstavy Peredvižníků a dvakrát obeslal pařížský Salon. Proto měl obavy, jak se k němu zachovají akademické kruhy.

---

¹⁷REPIN, Ilja Jefimovič. *Dopisy*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1957, 380 s.

Akademii šlo o to získat Repina na svou stranu, neboť prožívala krizi. Proto se uvolila ke všem možným ústupkům. Repin si stýskal po vlasti. Byl ruský umělec původem, tělem i duší a ke své tvorbě potřeboval styk s ruskou kulturou, ruským způsobem života a prostředím. Byl si vědom vzrůstající ztráty své inspiraci, a proto se rozhodl k návratu počátkem roku 1876 do své rodné země – Ruska.

4.3.1. Pařížská tvorba

Sadko v podmořské říši (Садков подводном царстве) - (1875 – 1876)

K tomuto obrazu si Repin vybral námět, jenž odpovídal jeho náladám. Hlavní postavou díla je bohatý Sadko, který zavítal do vodní říše, aby si vybral manželku. V říši jsou krásavice různého původu a náboženského vyznání. Avšak Sadko si přišel pro jednu jedinou – poslední dívku černavušku (ruskou dívku). Tato fantastická tematika je pro Repinovu tvorbu nezvyklá. To by mohlo být důvodem, proč obraz působí tak symbolicky a odtažitě. Je třeba si uvědomit, že Repin byl realista a opíral se o skutečnost, zde tomu tak nebylo. Podobně působí i další známý obraz z doby, když Repin pobýval v Paříži.

„V červnu roku 1876 se Repin vrátil do Petrohradu. Pobyl zde přes léto. Malíř očekával s netrpělivostí Stasovova úsudku o obraze Sadko. Byl až příkře odmítavý, podobně jako u Kramského, ještě když viděl dílo za své návštěvy v Paříži, Oba vůdčí ideologové v díle postrádali myšlenku, kriticky hodnotící život, postrádali realizaci estetických zásad revolučních demokratů. Symbolisující a proto ne dosti výstižně vyjádřený obsah obrazu přinesl nejasnosti v kompozičním řešení celku i podružných detailů.“¹⁸

Pařížská kavárna (Парижское кафе) - (1875)

Obraz zachycuje typickou pařížskou kavárnu. Hned napoprvé upoutá naši pozornost koketa v popředí obrazu, která si pohrává s deštníkem a dívá se na dva gentlemany stojící opodál. Bohatě odění hosté v prostorném sále kavárny, zaplněném malými stolky. To vše dobře vystihuje buržoazní povahu velkoměsta. Nicméně v případě Repina, je to málo. Dokázal přímo vynikajícím zachytit podstatu a hloubku scény, avšak zde se mu to také nepovedlo. Nežil v Paříži tak dlouho, aby ji poznal.

---

¹⁸FIALA, Vladimír. *Ilja Jefimovič Repin*. Praha: Orbis, 1952. Malé monografie, s. 26

5. VZDĚLANCI, KTERÍ OVLIVNILI REPINOVU TVORBU

5.1 VLIV VLADIMÍRA VASILJEVIČE STASOVA (*14. 1. 1824 – †24. 10. 1906)

Vladimír Vasiljevič Stasov hrál v Repinově životě velkou roli. Nejen že mu patří nemalá zásluha o Repinův umělecký vzestup, ale také byl jeho dobrým přítelem a nejbližší osobou. Repin se seznámil se V. V. Stasovem jeho spolubydlicí M. M. Antokolskij, ten pozval Stasova a pár dalších přátel k sobě na návštěvu. (Repin 1953, s. 193 – 194) V. V. Stasov ho znal už ze studentských let, a od té doby nepřestal sledovat jeho uměleckou tvorbu. Stasov věděl, že je velmi nadaný malíř, který vyjádří ideály mladého Ruska a Repin se ztotožňoval s realistickými ideami Stasova, kterého: „(...) *uchvacoval realismus života v umění, tělo a krev člověka s jeho vášní, s jeho charakterem. Stál tu v plné zbroji nových vědeckých názorů na realismus v umění a věřil pouze v něj. Miloval v umění svéráznost, národnost, osobnost, typ a – hlavně typičnost.*“¹⁹

Existovaly různé podoby pomoci Stasova Repinovi. Pomáhal mu s vyhledáváním témat a také s historickými materiály, které byly důležité pro zachycení hloubky obrazu. Protože byla Repinova tvorba čímsi novým v ruském umění, V. V. Stasov hájil Repinovi obrazy před nepřátelskou kritikou. Podíváme-li se na to, jaký měl na Repina vliv, lze deklarovat, že Repin byl pouhou loutkou. Toto tvrzení vyvrací korespondence mezi oběma přáteli, kdy mezi nimi probíhají sváry a neshody.

V. V. Stasov byl přímo neocenitelný umělecký historik, teoretik, a kritik ve vývoji ruské demokratické kultury druhé poloviny 19. století. V. V. Stasov se narodil roku 1824. Byl synem známého petrohradského architekta Vasilija Petroviče Stasova. Studoval práva na Císařské právnické škole. Nicméně jeho vášní bylo umění, kterému se pak věnoval. Dlouhou dobu pracoval ve veřejné petrohradské knihovně, ale tato práce ho nenaplňovala a toužil po něčem zcela jiném. Dopisoval si téměř se všemi ruskými umělci, spisovateli, hudebníky a především malíři své doby.

---

¹⁹ REPIN, Ilja Jefimovič. *Daleké i blízke: Kniha vzpomínek a essayí*. Přeložila Nina Neklanová. Praha: Melantrich, 1953, s. 196

Vladimír Vasiljevič Stasov byl eminentní a vlivný kritik v oblasti výtvarného umění. V této sféře propracoval elementární teoretické problémy: kritérium hodnocení, otázka lidovosti a národnosti v umění. Dále vymezil požadavky realismu, ideovosti, typizace, umělecké pravdivosti a tendenčnosti tvorby. Byl skutečným znalcem svého oboru a považovali ho za příkladného kritika výtvarného umění. Repin o něm napsal: „*Vladimír Vasiljevič Stasov byl učitelem umělců.*“²⁰ Byli si spolu natolik blízcí, že Repin před svým odjezdem do zahraničí, namaloval portrét V. V. Stasova a udržovali spolu korespondenční vztah.

5.2 PAVEL MICHAJLOVIČ TREŤJAKOV (*27. 12. 1832 - † 16. 12. 1898)

A TREŤJAKOVSKÁ GALERIE V MOSKVĚ

P. M. Treťjakov byla další osobnost, která hrála důležitou roli v Repinově životě a umělecké kariéře. Chovali k sobě vzájemnou úctu a v mnoha věcech si byli vzájemně zavázáni. Treťjakov shromažďoval a uchovával Repinova díla a ten mu za finanční obnos přenechával svá nejlepší díla. Ta se stala předmětem neustálého jednání a finančních neshod. Proto se Treťjakovská galerie pyšní největším počtem Repinových děl, ale hlavně těmi nejstěžejnějšími. Repin byl u Treťjakova častým hostem, avšak nebyli skutečnými přáteli. Ale i přes to všechno si Repin, jako ostatní ruští malíři, velmi vážil Treťjakova zájmu a jeho srdečnosti.

V dějinách ruského výtvarného umění se Treťjakov proslavil jako sběratel a zakladatel jedinečné obrazové galerie v Moskvě, jež nese jeho jméno. Patřil mezi bohaté moskevské obchodníky, avšak velmi se od nich charakterově odlišoval. Byl milovníkem realistického umění a také byl neobyčejně vzdělaný – opravdu vzácná výjimka mezi ostatními moskevskými snobskými obchodníky. Téměř celé své jmění věnoval na nákup obrazů. Treťjakov byl velmi skromný člověk. Neměl rád, mluvilo-li se příliš o jeho sbírkách na veřejnosti a za žádnou cenu nechtěl, aby se jeho jméno objevovalo v novinách a časopisech.

---

²⁰HLAVÁČEK, Luboš. *I. J. Repin: malíř ruského lidu*. Praha: Orbis, 1953, s. 19

5.2.1. Treťjakovská galerie

Ruští výtvarní umělci byli na Treťjakovi existenčně závislí. Každoročně skupoval téměř všechna jejich významná díla. Za příklad si ho vzali i ostatní moskevští a petrohradští velmoži. Ti skupovali díla ze snobizmu a pro svůj věhlas.

Svou obrazárnu začal Treťjak budovat tím, že vykupoval drobné grafiky a díla holandského umění a roku 1856 do své sbírky získal první ruské obrazy. S Prjašnikovem se domluvil o koupi jeho sbírky. V šedesátých letech 19. století byla galerie známa i v provinciích. Netrvalo dlouho a její pověst i věhlas se rozšířili do ciziny. Treťjakov umožnil přístup do galerie nejširšímu obecnstvu, které sem, na rozdíl od petrohradské Ermitáže, mohlo přicházet v botách a v košili, což dříve nebylo možné.

6. REPINŮV NÁVRAT DO RODNÉ VLASTI

Krátce po návratu do Ruska ze studijního pobytu v zahraničí, se Repin vydal do rodného Čugujeva v Charkovské gubernii. Rád chodil na dlouhé procházky po kraji. Při jedné takové procházce spatřil scénu: četníci, kteří vezli politického vězně. Byl tímto výjevem silně zaujat. Tato scéna se mu mohla jevit jako znamení a upozornění na to, že vrátil do země, která není svobodná a již vládne absolutistický tyranský car. Neboť se vrátil do země, ve které se každý pokus o jakýkoli odpor trestá okovy a Sibiří.

Scéna v něm zanechala hluboký dojem. Otřásla jím, rozechvěla ho i rozhořčila. Repin to přijal jako tematický signál na nový námět. Vydal se novým směrem – stal se malířem revolucionářů. Výjev s četníky rozezněl Repinovu bohatou představivost, zahálejší od dokončení jeho prvního revolučního díla Burlaci. V této době je Repin znechucený Moskvou, moskevským způsobem života dokonce i moskevskými umělci, kteří na něj mnohdy žárlili.

Stále častěji se svým blízkým přátelům zmiňuje o tom, že se přestěhuje z Moskvy do Petrohradu. Dříve než tak učiní, chce dokončit nový obraz „Křížového procesí v Kurské gubernii“. Obraz inspirovaný četníky nazval „Eskorta (Под конвоем)“, dále následovala díla: Zatčení propagátora (Арест пропагандиста), Odmítnutí zprovědi a Nečekali ho (Не ждали).

6.2. Křížové procesí (Крестный ход) - (1877)

Při oněch procházkách, které Repin v Čugujevu podnikal, uviděl jednu z těch náboženských slavností pravoslavné církve – křížové procesí. Zaujal ho velký dav lidu, který se slavnosti účastnil. Oblast Čugujeva byla známá svou početností účastníků těchto náboženských slavností. Na tento námět vznikly hned dva obrazy: Křížové procesí v dubovém lese (Крестный ход в дубовом лесу), znázorňující staré patriarchální Rusko, a známější, Křížové procesí v Kurské gubernii, vystihující soudobé Rusko.

6.2.1. Křížové procesí v Kurské gubernii (Крестный ход в Курской губернии) (1880-1883)

„Začátkem června zajedu do Kurska, v okolí bude slavné křížové procesí – podívám se a udělám si poznámky pro svůj obraz.“²¹ V roce 1881 se intenzivně začíná věnovat tvorbě tohoto obrazu. Aby bylo dílo co nepřesnější, vydal se do Kurska na křížové procesí. Vrátil se s velkým množstvím materiálu a také s novou myšlenkou. Na rozdíl od díla *Procesí* v dubovém lese, je děj zakomponován do krajiny bez stromů – plné pařezů. Repin tím chtěl poukázat na to, jak podnikatelé plení přírodní bohatství bez uvážení. Aby doplnil materiál a mohl tak dokončit svůj obraz, trávil léto roku 1881 a roku 1882 na venkově nedaleko Moskvy, kde sbírá studii venkovských modelů, jež maluje ve slunečním jasu v přírodě.

Toho dne je horký den parného léta, ve vzduchu se vznáší prach a po cestě pochoduje obrovský dav lidí. Celý obraz je zalit ve slunečních paprscích, které podtrhuje azurově modré nebe a dotváří tak autentický pocit parného letního dne. Pomalý dusot koňských kopyt podtrhuje monotónní zvuk lidských kroků. Těžký svatostánek pokorně a zbožně nesou zarostlí muži. Zdá se, jako by se na tento den celý rok připravovali. Za nimi jdou dvě ženy s ikonou ve skříňce. Ženy následuje již značně unavený pop, utírající si zpoceně čelo. Dvě měšťanské ženy, po boku se starostou, jdou pár kroků za popem reprezentující vyšší sociální třídu. Na pořádek během procesí dbá poslušný dozorce na koni, napřahující se bičikem po jednom z účastníků, který narušil posvátnost a klid procesí.

Toto dílo je až neuvěřitelně přesvědčivé. V divácích dodnes zanechává hluboký dojem. Mají pocit, jako by se také účastnili onoho procesí – dýchali horký vzduch, nesli břímě svatostánku, vdechovali malá smítka zvířeného prachu. Obraz je nedílným celkem a je zde vidět celá škála povah, nálad, psychologických výrazů a sociální život lidí na venkově v poreformním období. Repin v tomto obraze dokázal propojit kompoziční stránku s obsahem díla tak, že nevytvářejí umělý dojem. Všechny vlastnosti, které teoretizující kritikové tolik vyzdvihávají a zdůrazňují, jsou Repinovi vlastní a v obraze mistrovsky zvládnuty. Roku 1883 se obraz objevuje na XI. putovní výstavě, organizované hnutím Peredvižníků. (Ляско́вская 1982, s. 181-201)

---

²¹FIALA, Vladimír. *Ilja Jefimovič Repin*. Praha: Orbis, 1952. Malé monografie, s.35

6.3. Revolucionářská tvorba

Koncem sedmdesátých a začátkem osmdesátých let 19. století se v Repinově tvorbě začínají objevovat vyhraněně revoluční náměty. Byly odrazem a reakcí na tehdejší dobové poměry a události. To potvrzuje Repinovu velikost – pokrokový světový názor, zformovaný studiiemi Belinského a Černyševského. Stasov často naváděl Repina, aby si přečetl policií zapovězené revolucionářské spisy. Repin viděl v revolucionářích svobodomyšlné lidi, uskutečňující svůj sen. I on patřil ke svobodomyšlným lidem. Vždyť už Burlaci byli takovým protestem proti vykořisťování lidské práce. Spisovatel Fiala ve své knize (Ilja Jefimovič Repin) uvádí, že „*Cyklus obrazů na revolucionářské náměty je dokladem bojové pokrokovosti Repina, i toho, jak znal a jak rozuměl ruskému životu v poreformním období, v období raznočinského boje za osvobození lidových mas.*“²²

Repin se snažil namalovat obraz, který by zachytil hlubokou myšlenku, jež by plasticky vystupovala na obraze. Tou myšlenkou, kterou chtěl zachytit, byl dojem ze známého procesu proti sto devadesáti třem, který se konal před carským soudem na počátku roku 1878. Byl to proces, ve kterém byli souzeni aktéři mohutné propagační akce Narodníků „chožděníja v narod“. Ale abychom si to nevyložili nesprávným způsobem, je důležité zmínit, že Repin se nepřikláněl k ideologii Narodníků, i když namaloval jejich revolucionářskou činnost. Měli společnou vizi zaměřenou proti carovi a velkostatkářům. Zalíbila se mu pokroková stránka narodnické činnosti. Právě obraz „Zatčení propagátora“ (v některých pramenech uváděn název „Zatčení agitátora“) je vyobrazením osudů narodníků.²³

6.3.1. Zatčení propagátora (Zatčení agitátora) - (Арест пропагандиста) - (1880-1889)

Téhož roku vznikla první varianta obrazu Zatčení propagátora (též se nazývá Zatčení agitátora). Ta pro Repina nebyla dostačující kvůli své skicovosti, a protože postrádala

---

²²FIALA, Vladimír. *Ilja Jefimovič Repin*. Praha: Orbis, 1952. Malé monografie, s. 53

²³Narodnici bylo novodobé ruské revoluční hnutí. Byli spíše považováni za buřiče a anarchisty, než za bojovníky o lidská práva.

hlubokou myšlenku – dramatickou stránku. Koncem roku 1880 začal Repin zpracovávat druhou variantu obrazu. Od té první varianty se v první řadě lišil tím, že se mu podařilo prohloubit jeho obsah. Dílo bylo kompozičně i obsahově propracovanější.

Při pohledu na obraz nás zaujmou hned dvě postavy: mladý zatčený propagandista obklopený strážnými a policista, který si pozorně prohlíží propagandistický leták. V pravé horní části je vidět úředník, který právě našel usvědčující důkaz – svazek letáků. V zadní části obrazu sedí udavač a přemýšlí o činu, který spáchal. Repinovi se v díle povedlo zachytit marnivost ruského lidu. Obětavé, chození mezi lid bylo odměněno carskou justicí a nepochopením ruského lidu.

6.3.2. Nečekali ho (Не ждали) - (1883 – 1888)

Bohužel víme málo o tom, jak probíhala práce nad tímto obrazem. Tedy někomu by se mohlo zdát, že dnešní studie obrazu „Nečekali“ je obsáhlá, avšak toto dílo je považováno za přelomové a proto můžeme tvrdit, že dochované informace nejsou dostačující.

Původní myšlenka obrazu byla taková, že měla pouze dotvářet sérii 3 obrazů na revoluční téma. Obraz měl být malých rozměrů. Více informací není známo, jelikož se je stále nepodařilo rozšifrovat. Jediné z čeho lze čerpat jsou skici, studie a dochované obrazy. Dvě nejznámější vyjevení jsou: návrat děvčete a návrat muže. V zásadě jsou si podobní. Hlavní myšlenka je překvapení z jejich návratu. Dokonce i roční období a prostředí na obrazech je shodné.

První obraz s dívkou, představuje typickou studentku, která vchází do pokoje a překvapuje tím tak svou rodinu. Na Repina byl vyvíjen tlak, aby místo ženské hrdinky zaujal muž. Avšak to je matoucí informace, jelikož oba obrazy (s mužem a ženou) byly namalovány ve stejný čas, takže nelze s jistotou říct, který byl první.

V roce 1886 byl na výstavě Společenství milovníků umění v Moskvě vystaven obraz, ve kterém byl hlavní postavou muž. O tom svědčí i dopis, jenž napsal I. S. Ostrouchov C. V. Flerovu, ve kterém se dotazoval, proč onen obraz nazývá „Nečekala“.

Když se vrátíme na začátek, tedy k samotným studiím v roce 1882, odkryjeme si charakter obrazu. Repinův záměr byl odkrýt mladistvý charakter postavy a její energii, naneštěstí byl donucen to změnit. Z původní myšlenky tak mnoho nezbylo, ale podařilo se mu zachovat alespoň mladickou otevřenost.

Obrázek z roku 1883, vyobrazující studentku je skoro totožný s poslední mužskou variantou. Jakoby se Repin na poslední chvíli rozhodl, že hlavní postavou bude muž a dívku překreslil. Nelze tedy s jistotou určit, kdo byl na obraze.

Na obraze s dívkou je krásně zřetelná situace: překvapení ze shledání. Dívka se pousmívá a její sestra je zaskočená. Záhy poznává, že nejspíše není vítaným hostem. Je v rozpacích a vzpomíná na ta dětská léta, kdy se sestrou bývávaly kamarádkami. Druhá postava (sestra) je jejím příchodem znepokojena a třetí sourozenec ji dokonce nepoznává. Toto je typický výjev – rodinné drama, pro sedmdesátá léta 19. století.

V tentýž čas Repin rozvíjí i druhý obraz s mužem - vyhnancem. Bylo rozhodnuto, že obraz bude velkého formátu a v duchu revoluce. Hlavní myšlenkou děje obrazu je návrat politického vyhnance domů po mnoha letech. Vzdělaná rodina měla vítat dávno ztraceného syna – muže plného naděje a revolučních názorů.

Kompoziční vztahy mezi postavami, pózy a výrazy v tvářích musely rozvinout a podpořit jednotné vnímání dramatické scény. Repin obraz několikrát upravoval, pohrával si s výrazy, pózami, světlem na plátně, protože dílo bylo velmi kritizováno. Pokaždé požadoval po kritiku a příteli Stasovu, aby se ke každé změně v díle vyjádřil. Dokonce i sám Tret'jakov dílo nechtěl odkoupit, protože se mu zdálo nedokončené, něco v něm chybělo. Bylo to něco, co vyjadřovalo osobitý Repinův styl. Poslední korespondence mezi Repinem a Stasovem ohledně „Nečekali“, mu otevřela oči a vnukla myšlenku. Celý obraz přemaloval a tak vzniklo přelomové veledílo.

6.3.3. Carevna Sofie (Carevna Sofie Alexejevna za rok po jejím zavření do Novoděvičího kláštera, v době poprav střelců a mučení jejího služebnictva v roce 1698) - (Правительница царевна Софья Алексеевна через год после заключения её в Новодевичьем монастыре во время казни стрельцов и пытки всей её прислуги 1698 года)

V červenci 1878 se Repin procházel po břehu řeky Moskvy, když jeho pozornost upoutal Novoděvičí klášter. Při pohledu na tento klášter si vzpomněl na smutný osud carevny Sofie, která odešla ze světa v tichosti, a postupem času se na ní pozapomnělo, což mu vniklo nápad namalovat její obraz, ve kterém by plně zachytil a vyjádřil charakter této osobnosti. O tento námět měl potřebu se podělit s V. V. Stasovem, a tak mu celou scenerii popisuje v dopise.

Rozhodl se požádat o pomoc samotného Stasova. Konkrétně ho požádal, zda by mu mohl zajistit a zkompletovat podklady potřebné pro tvorbu obrazu. Při tvorbě obrazu se nechal inspirovat V. I. Surikovem, konkrétně jeho obrazem s názvem „Ráno před popravou střelců“. Repin stačil obraz namalovat v rekordním čase a to bez jakýchkoliv úprav a vylepšení, což je na tuto dobu nezvyklé.

Obraz „Carevny Sofie“ byl od počátku předmětem pomluv a kritiky, ale i uznání a chvály. Byl to Repinův první historický portrét, na kterém dokázal, že je právem označován za vynikajícího umělce své doby, který dokáže vystihnout podstatu portrétu. Sám kritik umění Stasov uznal, že portrét je zdařilý a autentický. Repinovi se podařilo smísit dva umělecké žánry: historický a revoluční. Jedná se o jednokompoziční obraz s dramatickým dějem.

Zajímavost: V jednom zdroji jsou uvedena dvě různá data, spojená s přípravou tohoto obrazu. V roce 1877 Repin připravuje a vyhodnocuje nasbíraný materiál a vytváří námět pro obraz. Zároveň se v roce 1878 prochází po břehu řeky Moskvy, když ho napadne při pohledu na Novoděvičí klášter tentýž námět. (Лясковская, 1982, s. 140 - 141)

6.3.4. . Ivan Hrozný a jeho syn 16. listopadu 1581 (Иван Грозный и сын его Иван 16 ноября 1581 года) - (1881-1885)

Dalším z obrazů vykreslující historickou událost je velkolepé dílo „Ivan Hrozný a jeho syn 16. listopadu 1581“. Repin opět dokázal světu svůj cit pro barvy a umělecký um vštípit postavě na obraze psychické rozpoložení, které v onen okamžik postava prožívala. Všechna jeho díla dokazují, že byl mnohotvárným umělcem a žádný umělecký žánr mu nebyl cizí. Tento obraz je považován za jeho životní historické dílo.

Repin miloval umění jako takové a to samozřejmě zahrnuje i hudbu. V roce 1881 Repin navštívil koncertní dílo N. A. Rymského-Korsakova s názvem „Pomsta“. Bylo to krátce po atentátu na ruského cara Alexandra II. Nálada skladby na něj zapůsobila velmi silně a vnímavý posluchač Repin okamžitě spatřil ve své mysli nový námět na obraz, prostřednictvím kterého chtěl vyjádřit své pocity ze skladby. Sled událostí posledních pěti let v něm vyvolal vzpomínku na činy krvavého vládce Ivana Hrozného, který se později stal hlavní postavou v Repinově obraze.

Situace si vyžadovala studie Ivana Hrozného a přehled o tehdejších historických událostech. Hledal nové modely a vytvořil mnoho skic a studií, ze kterých později čerpal. Nejvíce ze všeho toužil vyjádřit pološílený výraz Ivana Hrozného ve chvíli, kdy si uvědomuje, jak veliký spáchal zločin, a proto načrtnul takové množství skic. Nebál se hledat inspiraci ve svých přátelích, a tak značná část Ivanova pološíleného výrazu je vytvořena podle hlavy malíře G. G. Mjasojedova. Jako základ pro obličej Ivana Hrozného posloužil ten spisovatele V. M. Garšina.

Obraz je výborně komponován a celkový dojem utváří zvolený motiv, námět a malířův um. V popředí celého obrazu je Ivan Hrozný se svým synem. Oběma postavám je věnována péče a jsou vykresleny do detailu. Při pohledu na skutečný obraz v galerii, můžeme nabýt dojmu, že krev na synově hlavě je pravá a čerstvá. Tím Repin docílil pečlivým výběrem barev a jejich míšením. Z jejich tváří je možno vyčíst co se stalo, těsně před tím, než Ivan Hrozný uhodil svého syna. Na lítost je pozdě, skutky nelze vrátit a nářek synovi život nenavráťí.

Kontrast mezi otcem a synem je patrný na první pohled.(Sternin et. al., 1985, s. 25)

Otec je vyděšen svým činem a třímá v rukou hlavu svého syna, který mu pokojně umírá v náručí. Až onu osudnou chvíli si Ivan uvědomuje, co je to otcovská láska.

Roku 1885 je historické dílo představeno veřejnosti prostřednictvím výstavy Peredvižníků. Všichni návštěvníci dychtili po tom, vidět dílo, které zobrazuje Ivana Hrozného, jako vraha svého syna. Takové vyobrazení příslušníka carské rodiny a hlavně samotného cara, i když už byl dávno mrtev, bylo v tehdejší společnosti jistým tabu. Mladá generace umělců dílo považovala za Repinovo vyjádření odporu proti ruskému samoděržaví a právě Reakční vládní kruhy spolu s nejvyšším prokurátorem obraz považovali za maření jejich boje proti revolucionářům a Repinovo velkolepé dílo bylo tabuizováno. Až roku 1913 smělo být dílo vystavováno.

6.4. Repin – člověk svobodmilovný

Ilja byl člověk, který neobyčejně miloval svobodu. Ať se jednalo o svobodu projevu, duševní nebo fyzickou. Proto nenáviděl samoděržaví a považoval jej za nepřirozené a nebezpečné. Měl přímo odpor proti každému spoutávání nebo odebírání svobody člověka. Jeho svobodmilovnost nepramenila z touhy po buřičství nebo anarchizmu, pramenila z uvědomělého demokratického přesvědčení. Repin a jeho přátelé malíři se pravidelně scházeli v sídle mecenáše Mamontova²⁴ v Abramcevu u Moskvy. Právě při jednom takovém setkání roku 1878 uslyšel zajímavou historku o veselém dopise, který kdysi poslali „Záporožci“ tureckému sultánu. Historka ho zaujala. Viděl v ní odvážný projev svobodmilovnosti, jaký mu byl vlastní. Ještě téhož roku 26. července, vznikla první skica tužkou a v roce 1879 byl vytvořen první olejový náčrt „Záporožců“. (Лясковская 1982, s. 291)

6.4.1. Záporožští kozáci píší dopis tureckému sultánovi (Запорожцы пишут письмо турецкому султану) - (1880 – 1891)

Na tomto díle začal pracovat koncem 80 let 19. století a dokončil ho v roce 1891. Hlavním tématem a zároveň hlavním dějem obrazu je legendární příhoda ze života Záporožců. Tehdejší turecký sultán Mahmud IV. toužil po tom, aby mu Záporožci odpřisáhli absolutní

---

²⁴Savva Ivanovič Mamontov (1841 – 1918) byl ruský průmyslník a mecenášem ruského výtvarného umění.

oddanost a vzdali se tak svého území. Tyto požadavky sultán vyjádřil v dopise, který Záporožcům doručil jeho posel. Jelikož měl ze sultána každý strach, nepředpokládal tento, že by se někdo vzepřel proti jeho vůli. Opak se stal pravdou. Po přečtení dopisu se Záporožci sultánovi vysmáli a začali hromadně sepisovat odpověď, která byla úsměvná, dalo by se říct až urážlivá. Při pohledu na obraz je vidět s jakým „zápalem“ Záporožci diskutují o obsahu dopisu, určenému jako odpověď sultánovi. Aby Repin dokonale zachytil atmosféru, sílu okamžiku a výrazy tváře, odjel v létě roku 1880 do oblasti Dněperského pohraničí spolu se svým učedníkem Valentinem Sjerovym, kde se věnoval studiu jejich života. Byl natolik pohroužen do myšlenky vyobrazení motivu a sbírání podkladů, že na krátký čas přerušil korespondenci se Stasovem. Sedmého listopadu 1880 mu posílá omluvný dopis, ve kterém mu vysvětluje, že nebyl s to mu odepisovat, jelikož veškerý čas věnoval svým „Záporožcům“

V současné době se obraz nachází v ruském Národním muzeu.

7. PODZIM AUTOROVA ŽIVOTA A JEHO TVORBA

V době posledních zakázek byl Repin podruhé ženat s Natalií Nordman (*2. 12. 1863 - †30. 7. 1914), se kterou se seznámil v Paříži v roce 1900 na jedné ze svých mnoha zahraničních cest do Evropy. Pozdější evropské stáže měly vliv na Repinovu tvorbu. V prvních dvou desetiletích 20. století se v Repinově tvorbě objevilo pár děl, ovlivněných impresionismem („Spící kozák (1914)“, „portrét Aleksandra II. na koni (1913)“, „Východ na Červenou verandu (1910)“), avšak v základu byl stále realistou. Znaven ruským uměleckým a sociálním prostředím se uchýlil do Finska do oblasti osady Penáty (leží 45 kilometrů od Petrohradu), kde za pomoci své nové manželky pořídili nový domek. Celá osada (dnes městečko) se v dnešní době jmenuje Repin a jeho malebná chata slouží jako muzeum. V krásné a čisté přírodě čerpal energii a inspiraci pro svá poslední díla. Po dokončení slavných „Zápороžců“ Repinovi od celoživotního malování odumřela pravá ruka a byl nucen naučit se malovat a psát levou rukou, proto během svého pobytu v Penátech a stále častěji mění olejové barvy za uhl, tužku a rudku, a tudíž jsou mezi posledními obrazy spíše skici a náčrty. Byl oblíbený soused a pro okolí pořádal každou středu vegetariánské pohoštění – posezení. Těmto středám se začalo familiárně říkat „Repinovy středy“. I přesto, že nebyl přítomen v Rusku, měl přehled o jeho politickém dění. Velmi ostře reagoval na první ruskou revoluci, která proběhla 9. ledna roku 1905, také známou jako „Krvavá neděle“ a účastní se kolektivních protestů ruské vzdělané společnosti proti samoděržaví. Události toho roku Repin promítá do svých obrazů.²⁵

7.1. Portréty Ilji Jefimoviče Repina

Během svého života namaloval Repin portréty mnoha lidí. V osmdesátých letech devatenáctého století je Repinova portrétní tvorba stále hojnější. Z jeho nejslavnějších uvádíme například kritika umění V. V. Stasova, spisovatele L. N. Tolstého, filantropa Treťjakova nebo básníka a malíře Tarase Ševčenka. Byl známý tím, že do svých portrétů uměl promítnout vlastnosti objektů, které je nejlépe vystihovaly. V době, kdy nebyl přítomen

---

²⁵ „Krvavá neděle“ byla prvním povstáním nejnižší společenské vrstvy – dělníků. Na tento motiv vznikl obraz „Manifestace 17. října roku 1905“, který se setkal s velkou kritikou.

v Petrohradu a byl vzdálen od svých přátel, dokázal portrét namalovat s málem informací a z paměti. To mu umožňovalo tvořit rozmanité a přesto detailní díla. Ostatním portrétům předcházely rozsáhlé studie objektů a tedy značné množství skic a návrhů. Především portréty z pozdější tvorby jsou malovány sytými a veselejšími barvami a rovněž můžeme pozorovat hru se stíny, kdy při pohledu na ně z nich číší energie a zápal s jakým Repin tyto portréty tvořil. Ukázkovým případem může složit portrét jeho dcery Věry „Na podzim (Осенний букет) (1892)“. Při portrétování Angličana George Buchana, si ani neuvědomil, že proběhla Říjnová revoluce, leč když se tuto novinu dozvěděl, byl velmi šťasten. V pozdějších letech přijímá zakázky na portréty vysoce postavených úředníků a vesnický námět ustupuje do pozadí. Portréty hodnostářů postrádají psychologickou hloubku, protože nejsou nijak citově zabarveny. Tyto portréty Repin bral jako pouhé zakázky a zdroj peněz.

Výše zmíněné portréty: V. V. Stasova, L. N. Tolstého a P. M. Treťjakova, jsou výrazem přátelství mezi nimi a Repinem. Při bližším zkoumání a porovnání s ostatními portréty, jsou tyto více propracované, protože jsou velmi citově zabarvené.

7.2. Poslední vrcholná díla

7.2.1. „Slavnostní zasedání státní rady (Торжественное заседание Государственного Совета 7 мая 1901 года в честь столетнего юбилея)“ (1901-1903)

Mezi poslední záslužná díla Repina patří zakázka, kterou mu zadala vláda v roce 1901. Jednalo se o portrétování zasedání Státního kabinetu carského Ruska. Začal tvořit v již novém domově ve Finsku. Obraz byl opravdu rozměrný (400x877cm) a Repin měl prostor pro rozvoj fantazie a postav. Na obraze jsou zachyceny a podrobně rozvedeny všechna tehdejší politická esa jako byli: car Nikolaje II. a velkoknížata Michaila Alexandroviče, Michaila Nikolajeviče a Vladimíra Alexandroviče. Pracoval velmi rychle a obratně a téměř za 3 roky byl obraz dokončen.

7.2.2. „A. M. Gorkij předčítá své drama „Děti slunce“ (А. М. Горький читает в 'Пенатах' свою драму "Дети солнца")“ (1905)

Repin a A. M. Gorkij byli blízcí přátelé. Obraz „A. M. Gorkij předčítá své drama „Děti slunce“ je velmi propracovaná uhlová kresba, na které jsou ruští umělci. Kresba věrně vyobrazuje Gorkého, jenž předčítá své literární dílo svým posluchačům V. V. Stasovu, A. I. Kuprina, N. G.

Garina-Michajlovskému a F. D. Baťuškov. Při pohledu na Gorkého si všimneme, že jej Repin zachytil z profilu a propracoval mimiku jeho obličej jako čtenáře. Po pravici Gorkého sedí se sklopenou hlavou V. V. Stasov a po levici zbylí členové čtenářské seance. (Лясковская 1982, s. 427)

7.3. Repin a bolševická vláda

Carské samoděržaví bylo svrženo a nastoupila nová slibná bolševická vláda. Jejím cílem byl sociální stát, ale k tomu potřebovali nějaké prostředky. Jedním z nich se stalo i umění I. J. Repina. Díla byla vlastenecká a působivá, proto se stala propagandistickým prostředkem. Rok 1914 je pro Repina smutným. Zemřela mu jeho milovaná žena Natalie na tuberkulózu a od toho okamžiku se jeho zdravotní stav zhoršoval, jak fyzický tak i psychický. Jak už jsem jednou zmiñovala, vše v Repinově životě bylo provázané a měli bychom si uvědomit, že to byl empatický a emočně založený jedinec, jako každý jiný umělec na světě. Prostřednictvím dopisů bolševická vláda přemlouvala Repina, aby se vrátil do své rodné vlasti Ruska, ale on odmítal. Kromě bolševických úředních dopisů, 27. října 1926 Repin obdržel psaní od K. J. Vorošilova, ve kterém ho vyzývá k prodiskutování otázek, týkajících se možné budoucí spolupráce se znovuzrozeným Ruskem.²⁶ V roce 1926 se velmi vážně zhoršuje jeho zdravotní stav a o čtyři roky později 29. září roku 1930 jeho srdce přestalo už navždy bít a naposledy vydechl.

---

²⁶REPIN, Ilja Jefimovič. *Dopisy*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1957, s. 347

8. REPIN A SOUČASNOST

Talentovaný Repin po sobě na světě zanechal odkaz, který i dnes poutá naši pozornost. Při pohledu na jeho obrazy jsme vtaženi přímo do děje, a tím se tak můžeme přiblížit umělcovým pocitům, ale hlavně osudům, ať radostným či nešťastným, vyobrazených lidí – objektů umělcova malířského umu. Repinova díla jsou nadčasová a určitě bychom v současnosti našli nejednu situaci, která by odpovídala námětům obrazů. V dnešní době se Česká republika může pyšnit některými díly, obsažené v českých sbírkách. Jmenovitě to jsou: „postava burlaka Kanina (skica) – Národní galerie v Praze“; „Rolnický hoch (skica) – Národní galerie v Praze“; „Odmítnutí zповědi (skica) – Národní galerie v Praze“; „Vystrašená dívka (skica) – Národní galerie v Praze“; „Portrét Matky (olejomalba) – Národní galerie v Praze“; „Křížové procesí v dubovém lese (olejomalba) – Galerie moderního umění v Hradci Králové“; „S. Puškin v lyceu 8. ledna 1815 recituje svou poemu „Vzpomínky v Carském Sele“ (olejomalba) – Pražský hrad“. Stěžejní díla a také valnou část Repinovy tvorby má ve svém vlastnictví Treťjakovská galerie.

ZÁVĚR

Ilja Jefimovič Repin je jedním z nejznámějších ruských realistických malířů. Jeho věhlas je rozšířen po celém světě zásluhou jeho uměleckého geniálního ducha. Téma bakalářské práce jsem si zvolila cíleně, chtěla jsem znalostmi o tak vynikajícím malíři obohatit nejen sebe, ale i všechny budoucí čtenáře mé práce. Pokaždé, když se mě kdokoli zeptal, co vím o životě a dílech Ilji Jefimoviče Repina, neměla jsem ani základní znalosti. Práce je založena na faktech obsažených v prostudované literatuře. V práci jsem se snažila přiblížit všechna stěžejní díla Repinovy umělecké kariéry. Číst samá fakta je občas únavné, a proto jsem text obohacovala i o zajímavosti ze života malíře Repina.

Práci jsem rozdělila do osmi základních kapitol, ve kterých jsem se snažila chronologicky popsat jednotlivé životní etapy malíře Repina včetně významných děl, která v oněch etapách vytvořil. Při shromažďování knižních titulů a podkladů, jsem zjistila, že i když je jich na trhu dostatek, jsou si všechna díla obsahově velmi podobná a v zásadě se liší pouze širším rozpracováním. Z tohoto důvodu jsem pro svou bakalářskou práci použila osm stěžejních titulů.

RESUMÉ

Bakalářská práce se zabývá životem a tvorbou ruského národního umělce Ilji Jefimoviče Repina. Každá kapitola je věnována životní etapě a k ní patřícím dílům. Vybraná díla jsou podrobně rozebrána a fotografie děl jsou uvedeny v přílohách.

РЕЗЮМЕ

Бакаларская работа представляет жизнь и творчество русского национального художника Ильи Ефимовича Репина. Здесь соединённые и расширенные информации о жизненных этапах живописца, его картинах и о людях, которые в его жизни сыграли важную роль. Фотографии работ содержатся в приложениях.

SUMMARY

This bachelor thesis deals with a life and art of the famous russian national artist Ilya Yefimovich Repin. Each of the chapters is denotated to a part of life and its works. Chosen works are closely described and photos of the works are included in annex.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knižní zdroje v českém jazyce:

1. FIALA, Vladimír. *Ilja Jefimovič Repin*. Praha: Orbis, 1952. Malé monografie.
2. HLAVÁČEK, Luboš. *I. J. Repin: malíř ruského lidu*. Praha: Orbis, 1953.
3. REPIN, Ilja Jefimovič. *Dopisy*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1957, 380 s.
4. REPIN, Ilja Jefimovič. *Daleké i blízke: Kniha vzpomínek a essayí*. Praha: Melantrich, 1953, 464 s.

Knižní zdroje v ruském jazyce:

1. ЛЯСКОВСКАЯ, О. А., *Илья Ефимович Репин*. Москва: Искусство, 1982, 477 s.
2. СТЕРНИН, Григорий Юрьевич, Н. А. ВАТЕНИНА, М. А. КАРПЕНКО, Е. В. КИРИЛЛИНА а Г. И. ПРИБУЛЬСКАЯ. *Живопись и графика*. Ленинград: Аврора, 1985, 290 s. ISBN 5730000995.
3. *Письма И. Е. Репина: Переписка II 1877-1894*. 1. Москва-Ленинград: Искусство, 1949.
4. МОРГУНОВА-РУДИНЦКАЯ, Н. Д. *Илья Репин*. Москва: Искусство, 1965, 296+10 s.

Internetové zdroje:

1. РОГИНСКАЯ, Фрида Соломоновна. Творчество художников-передвижников. Поиски "типов и характеров". *Товарищество художников - передвижников* [online]. [cit. 2016-06-28]. Dostupné z: <http://tphv.ru/tvorch.php>

Zdroje obrázků:

Obrázek z titulní strany: **Autoportrét 1878**

Dostupné z: <http://uploads0.wikiart.org/images/ilja-repin/self-portrait-1878.jpg!Large.jpg>

Obrázek č. 1: **Burlaci na Volze 1870 - 1873**

Dostupné z: <http://artlibrary.ru/content/picture/image/21401.jpg>

Obrázek č. 2: **Slovanští skladatelé 1872**

Dostupné z: <http://uploads3.wikiart.org/images/ilya-repin/slavic-composers-1872.jpg!Large.jpg>

Obrázek č. 3: **Sadko v podmorské říši 1875 – 1876**

Dostupné z: <http://sr.gallerix.ru/1026713498/ EX/186462402/>

Obrázek č. 4: **Pařížská kavárna 1875**

Dostupné z: <http://rusoch.fr/files/2011/05/ilya-repin-un-cafe-parisien.jpg>

Obrázek č. 5: **Křížové procesí v Kurské gubernii 1880-1883**

Dostupné z: <http://artlibrary.ru/content/picture/image/middle/21314.jpg>

Obrázek č. 6: **Zatčení propagátora 1880-1889**

Dostupné z: http://www.mmsk.ru/objectdata/CatalogUnitImpl/48364/Arest-propagandista-01_Md.jpg

Obrázek č. 7: **Nečekali ho 1883 – 1888**

Dostupné z: <http://uploads6.wikiart.org/images/ilya-repin/unexpected-visitors-1888.jpg!Large.jpg>

Obrázek č. 8: **Carevna Sofie (Carevna Sofie Alexejevna za rok po jejím zavření do Novoděvičího kláštera, v době poprav střelců a mučení jejího služebnictva v roce 1698)**

Dostupné z: <http://www.tanais.info/repin/repin2.jpg>

Obrázek č. 9: **Ivan Hrozný a jeho syn 16. listopadu 1581 (1881-1885)**

Dostupné z: <http://artlibrary.ru/content/picture/image/middle/21487.jpg>

Obrázek č. 10: **Záporožští kozáci píší dopis tureckému sultánovi 1880 – 1891**

Dostupné z: <http://artlibrary.ru/content/picture/image/middle/21361.jpg>

Obrázek č. 11: **Na podzim 1892**

Dostupné z: <http://uploads7.wikiart.org/images/ilya-repin/autumn-bouquet-portrait-of-vera-repina-1892.jpg!Large.jpg>

Obrázek č. 12: **Slavnostní zasedání státní rady 1903**

Dostupné z: <http://ilya-repin.ru/jpg/other/parlament.jpg>

Obrázek č. 13: **A. M. Gorkij předčítá své drama „Děti slunce“ 1905**

Dostupné z: <http://uploads6.wikiart.org/images/ilya-repin/maxim-gorky-reading-in-the-penates-his-drama-children-of-the-sun-1905.jpg!Large.jpg>

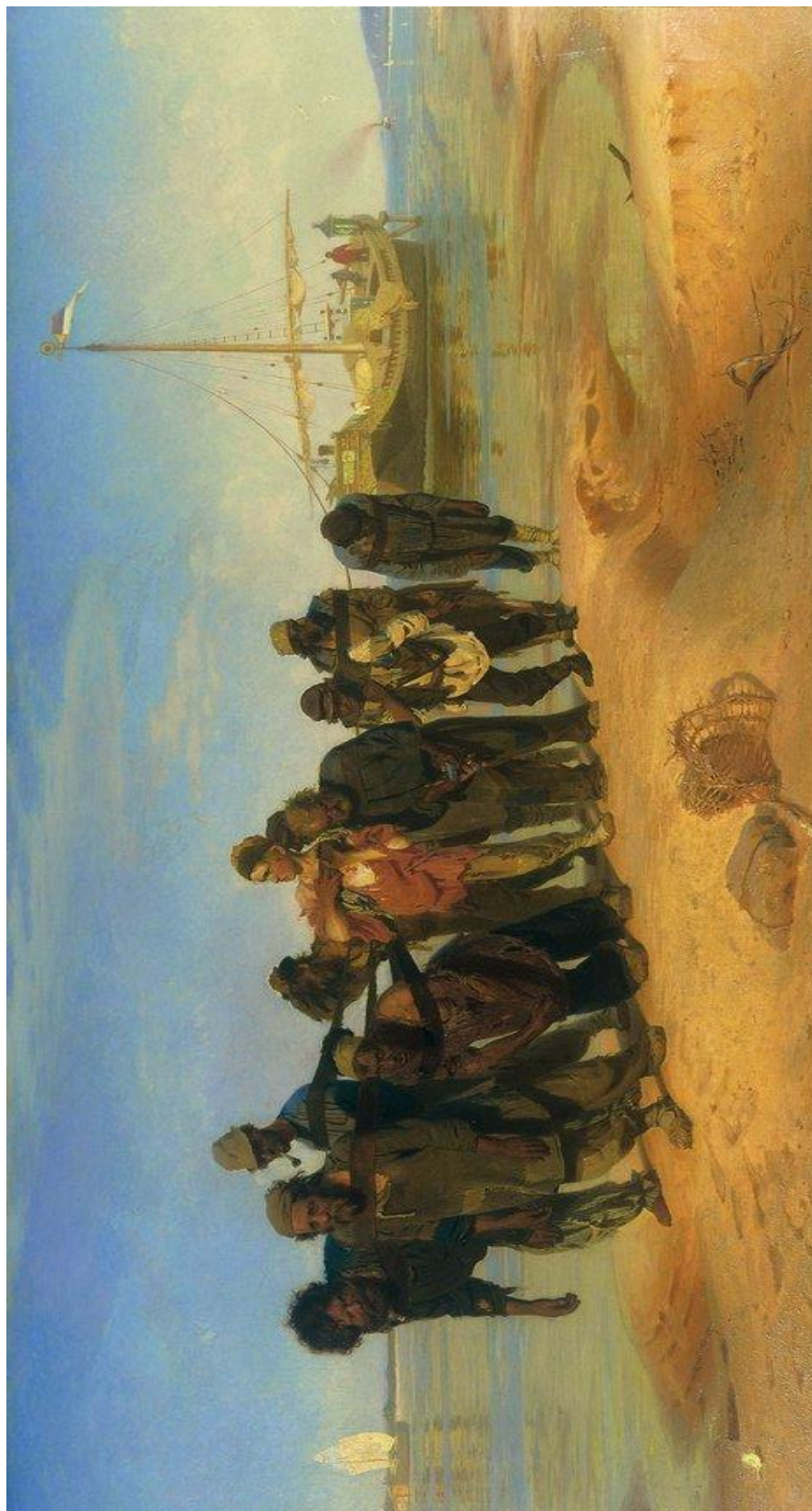
PŘÍLOHY

Příloha č. 1: ČESKO – RUSKÝ TEMATICKÝ SLOVNÍK

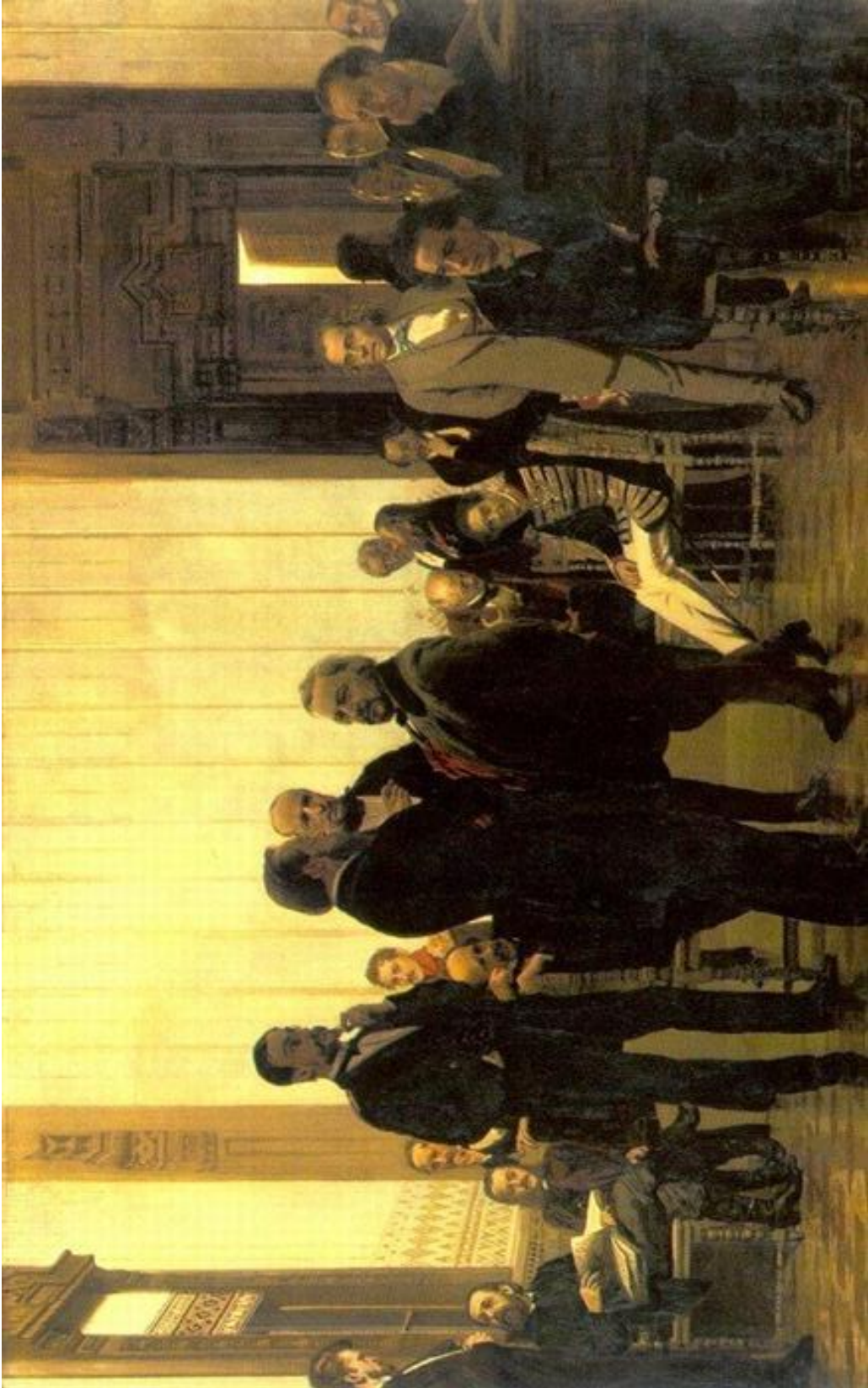
- štětec   кисть, *f*
- akvarelová barva   акварельная краска, *f*
- autoportrét   автопортрет, *m*
- papír   бумага, *f*
- kartón (tuhý papír)   картон, *m*   плотная бумага, *f*
- Akademie umění   Академия художеств, *f*
- nadání   талант, *m*
- ikona   икона, *f*
- ikonopisec   иконописец, *m*
- krajinomalba   пейзаж, *m*
- hra tónů   игра тонов, *f*
- umělec   художник, *m*
- malíř   живописец, *m*
- malířství   живопись, *n*
- tužka   карандаш, *f*
- črta, kresba   рисунок, *m*
- tuš   тушь, *f*
- rytina   гравюра, *f*
- litografie   литография, *f*
- plátno   полотно, *n*
- rudka   сангвин(а), *m/f*
- model   натурщик, *m*   модель, *f*
- olejové barvy   масляные краски
- skica   эскиз, *m*
- uhel (ke kreslení)   (рисовальный) уголь, *m*
- kompozice   композиция, *f*
- figura   фигура, *f*
- mecenáš   меценат, *m*
- kolorit   колорит, *m*
- těrka   растушёвка, *f*
- malba ve volné přírodě   пленэрная живопись, *f*
- koncept   набросок, *m*
- portrét   портрет, *m*
- motiv   мотив, сюжет, *m*
- téma   тема, *n*

Obrazová příloha:

Příloha č. 1: **Burlaci na Volze 1870 - 1873**

Příloha č. 2: Slovanští skladatelé 1872

Příloha č. 3: **Sadko v podmořské říši 1875 – 1876**

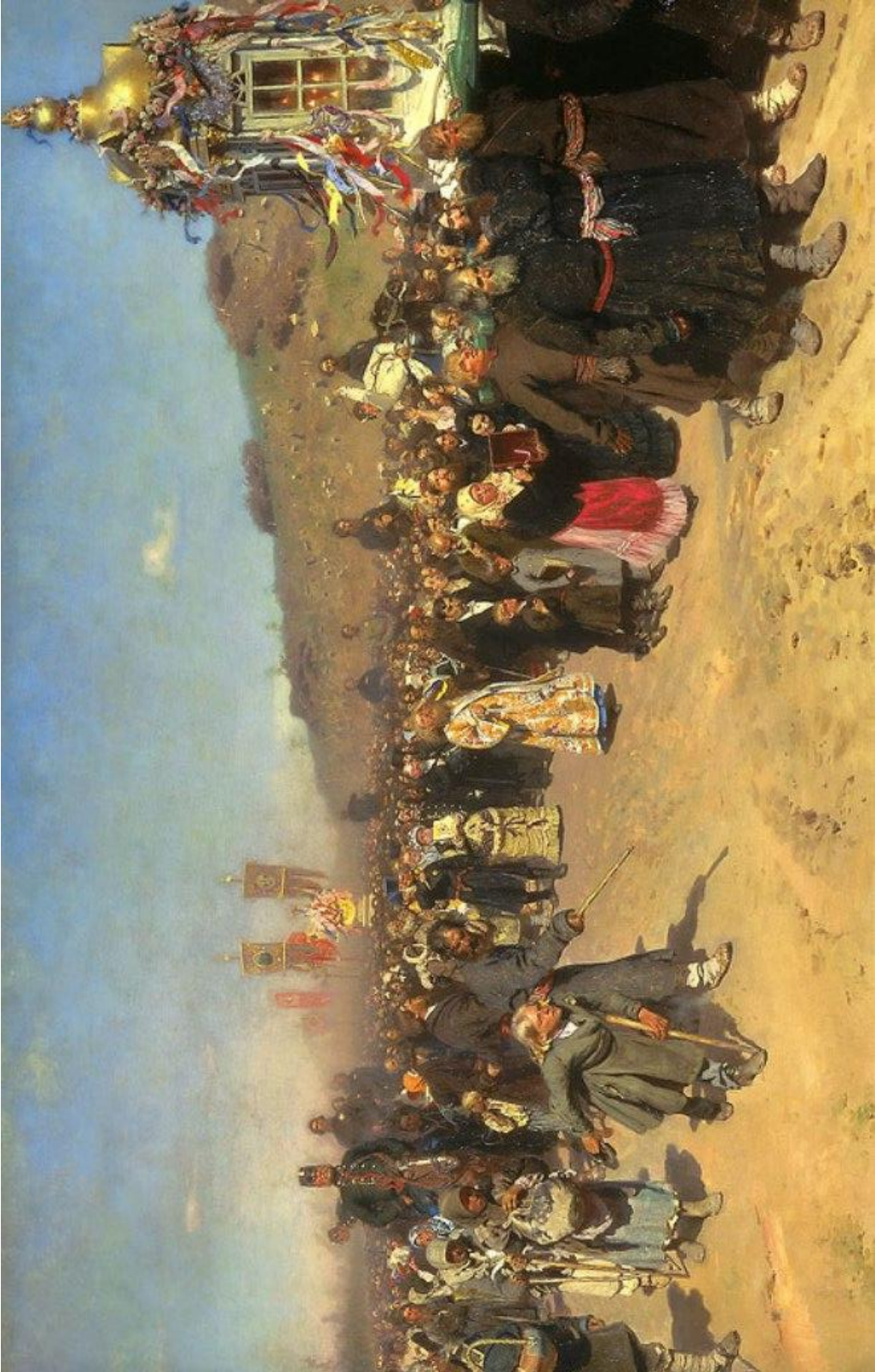

Příloha č. 4: Pařížská kavárna 1875

Příloha č. 5: Křížové procesí v Kurské gubernii 1880-1883

Příloha č. 6: Zatčení propagátora 1880-1889

Příloha č. 7: Nečekali ho 1883 – 1888

Příloha č. 8: Carevna Sofie (Carevna Sofie Alexejevna za rok po jejím zavření do Novoděvičího kláštera, v době poprav střelců a mučení jejího služebnictva v roce 1698)

Příloha č. 9: Hrozný a jeho syn 16. listopadu 1581 (1881-1885)

Příloha č. 10: Zápороžští kozáci píší dopis tureckému sultánovi 1880 – 1891

Příloha č. 11: Na podzim 1892

Příloha č. 12: Slavnostní zasedání státní rady 1903

Příloha č. 13: A. M. Gorkij předčítá své drama „Děti slunce“ 1905

